

POSTA MUNDI 世

Numero 43, Marto 2024

Jurnal Inter IAL: Esperanto, Ido, Ikuso, Interlingua, Interlingue/
Occidental, Latino sine Flexione, Novial, Populido, Universal, Volapük

Contenete

[posta_Mundi] Fraz#43	2
POSTA MUNDI e posta_Mundi , Partaka (Ido)	4
Anteparol , Valodnieks (Interlingue-Occidental)	5
"Nova" dokumento pri la rilato de Zamenhof al Volapük , Gonçalo Neves (Esperanto)	6
La dekolturo , Gonçalo Neves (Ido)	11
eske la mondo esan reala ou ilusiona sur la feliceso? Alexandre Xavier Casanova Domingo (Ikuso)	12
Un extraterrestre inter nos cammina , Marcus Scriptor (Interlingua)	15
Pro quo yo odia Cristnascentie , Dorlota Burdon (Interlingue-Occidental)	16
Methodo scientifico pote es multo periculoso (<i>ex chronica de monasterio de Cassino, Italia, saeculo XI</i>), Daniele Pesce (Latino sine flexione)	19
Tri apologes de Aesop in Novial , Kardona Boske (Novial)	21
Le Konstrukters , Partaka (Populido)	23
Kant popular german. („ <i>Ach, wie ist's möglich dann.</i> “), Miguel Bento (Universal)	24
Hipuls e frogs , Hermann Philipps (Volapük kun tradukuro en Ido)	26

Hom-idyomo: La cyenco no havay dirite ankore la ultima parolo pri la tuberkuloso kay la kancero.

Interlingua: Le scientia non ha dicite ancora le ultime parola super le tuberculosis e le cancer.

Ido: Cienco ne ja dicabas l'ultima parolo pri tuberkloso e kancero.

Esperanto: Scienco ankoraŭ ne diris la finan vorton pri tuberkulozo kaj kancero.

Idiom Neutral: Sient no ancor av diked parol ultim di ftisi e kansr.

Occidental/Interlingue: Li scientie ancor ne ha dit li últim parol pri li tuberculse e li cáncer.

Latino sine Flexione: Scientia ad hoc tempore non dice ultimo verbo de tuberculose et cancro.

Novial: Sientie non ha dikte li lasti vorde pri tuberklosis e kansre.

Glosa: U skience ne a-nu pa dice un ultima verba de tuberkulosis e kancera.

Mondlango: Sienco ankore ne dirin la fina wordo pri tuberko ay kancero.

ARIEL: Le siensie non ancor ha disite le parole ultime re le tuberculosi e le cancer.

Sambahsa: Science ne hat bad saygen id senst werdo de tuberculose ed cancer.

Interocidental: Le cience no ha dicat ancor le ultim parol super le tuberculose e le cancer.

LdP: Vigyan haishi bu he shwo fin-ney worda om tuberkulos e kanser.

Populido: Siense no ja dicab ultim parol pri tuberkuloze e cancer.

Volapük: Nolav no nog esagon vödi lätik dö ftisid e kanser.

Lingua Nostra: La sciencia non ha ancora dicto la última parola súper la tuberculose ed el cáncer.

Uropi: Siens av ne jok dezen de posni vord ov tuberkulòz id kanker

Neo: Lo shenso ar nonok dicat lo last vort pri tuberklit e kankro.

POSTA MUNDI e posta_Mundi,

Partaka (Ido)

Estimata lekteri dil jurnal **POSTA MUNDI**:

Quale singla-yare, ni maxim volunte deziras memorigar da vi omna, ke, che l' monato februaro, ni celebras la nask-aniversario di nia jurnal, qua naskis ye l' 25ma di februaro 2011, do 13 yari ante nun, e ke, che l' monato marto, ni festas la nask-aniversario dil grupo **posta_Mundi**, qua naskis ye l' 3ma di marto 2006, do 18 yari ante nun.

Ni esas certe fiera lor prizentar ica numero di **POSTA MUNDI** (PM#43), pro ke ni povas celebrar la 13ma nasko-dio di nia jurnal inter IAL. E ni ya esas ne min fiera lor festar la 18ma nasko-dio dil grupo **posta_Mundi**, kuya vivo-tempo tilnuna trapasis Yahoo-grupi, unesme, e Google-grupi, pose.

Kande ni startas nia triesma etapo, nun kun nia nova chef-redaktero, Thomas Schmidt, me volas ancor-foye dankar e gratular nia du preirinta redakterestri, Rostislav Levchenko (Rosto) e Victore Leve, qui advere multe agis e facis por la suceso di **POSTA MUNDI**.

(Fakte, l'amiko Thomas agis quale chef-redaktero por aranjari PM#43, ma ne kom chef-redaktero, nam il preferas, ke ulu altra, kun plu granda habilesa teknikal, povez okupar ica ofico).

E, por finar, kompreneble, me deziras totkordie dankar e gratular anke vi omna, fidela lekteri e loyala kunredakteri di nia jurnal, nam sen via grava kunlaboro esabus tote ne-posibla publikigar, dure e sucesoze, nia mikra juvelo inter IAL.

Adavane **posta_Mundi** e **POSTA MUNDI**!

Anteparol, Valodnieks
(Interlingue-Occidental)

Salute!

Posta Mundi ja have un long historie, ma it resta tre unic. In li long historie de planlingues esset sempre un competition inter li propositiones diferent. Fanaticos de diversi lingues dissipat lor energie per ataccar altri planlingues e lor representantes. Li basic idé de Posta Mundi es li dialog inter li diferent planlingues sin poser un lingue súper un altri lingue. Li númere de parlantes ci ne lude alqual rol. Posta Mundi da altri lingues un forum, anc nov creat sistemas. Precipue hodie in un era in quel li anglesi es usat quam un international auxiliari lingue li old competitiones inter li vermen international lingues es sin sense.

Yo scrit in passat annus diversi articules in diversi lingues por Posta Mundi. Yo decovrit planlingues in li annu 2008 in un forum por lingues in li internet. Ta esset mentionat lingues quam Interlingua, Interlingue e Volapük. Yo nequande hat audit alquó pri ti lingues. Bentost yo serchat informationes pri ti lingues e mi nov interesse devenit quasi un destine e un observation. Mi fascination por ti tema crescet e yo comensat quelc international lingues quam Esperanto, Interlingue, Ido ed Interlingua, ma anc Novial, Adjuvilo e Idiom Neutral. Yo fat videos in Interlingue e Ido e partiprendet in incontras de Esperanto, Ido e Interlingua.

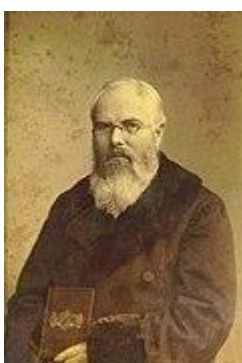
Yo ja es desde mult annus membre in li yahoo gruppe Posta Mundi, quel nu es un gruppe de Google. Quande nor profete Partaka questionat me, ca yo posse laborar quam nov redactor de Posta Mundi, pro que yo vole que li grand idé del dialog inter li diferent dialectes del international auxiliari lingues continua e ne mori. Regretabilmen mi capabilitás es anc limitat. Yo besona vor auxilie per contributiones e anc per auxilie in li technical aferes de ti-ci jurnal.

Yo joya pri vor auxilie e collaboration.

Amicalmen
Valodnieks

“Nova” dokumento pri la rilato de Zamenhof al Volapük,

Gonçalo Neves (Esperanto)

La rilato de L. M. Zamenhof al Volapük estas multfaceta kaj kompleksa. La temo min ĉiam fascinis. Tial, en 2011, helpe de R. Haupenthal, kiu havigis al mi multajn valorajn dokumentojn, mi trastudis la tutan prian literaturon kun la celo verki detalan studon. Mi konsultis entute 94 verkojn de 26 aŭtoroj. Antaŭe mi ne povis imagi, ke jam tiom da interesatoj okupiĝis prie. Golden sola estis verkinta 18 artikolojn pri la temo! El tia esplorado rezultis longa artikolo, kiu publikiĝis sub la titolo *Zamenhof kaj Volapük* en fest-libro ĉe Edition Iltis.¹ En 2012 ĝi aperis kiel 44-paĝa samtitola broŝuro ĉe la sama eldonejo, kun dua, korektita eldono en la sekva jaro.

En tiu studo mi prezentis la ĉefajn eldirojn de Zamenhof pri Volapük kaj penis tiri konkludojn, por respondi jenajn demandojn:

- Ĉu Zamenhof konis Volapükon jam en 1887, kiam aperis la Unua Libro?
- Kiam kaj kiom li konatiĝis kun ĝi?
- Ĉu Volapük iel influis la manieron, kiel Zamenhof kreis Esperanton?

En la nuna artikolo mi okupiĝos nur pri la dua demando, precipe pri la unua parto (la kiamo), ĉar dume trafis en miajn manojn plia grava dokumento, kiu ŝajne iom kontraŭdiras kelkajn el miaj tiamaj konkludoj. Sed unue mi resumu tiun parton de mia tiama studo.

Pri la rilato de Zamenhof al Volapük okupiĝis diversaj biografoj, zamenhofologoj, esperantologoj kaj alispecaj esploristoj. Pri la **natur**o de tia rilato ili vortumis diverse: “dum longa tempo” Zamenhof “nenion sciis pri tiu provaĵo”, poste “ĝia famo lin atingis”;² li “nature legis tiun

¹ vd. Neves 2011.

² Privat 2007:54. La aŭtoro aldonis ke “unue li tre ĝojis, sed konstatis poste, ke la solvo mem ne taŭgas. Baldaŭ la [Volapüka] movado jam malkreskis. Multaj homoj malkuraĝis, kaj forlasis la aferon. Urĝis montri al la mondo, ke la celo estas prava. Nur la sistemo estis malbona. Lingvo devas esti ja internacia kaj vivanta, ne arte fabrikita.”

ĉi projekton”;³ Volapükon li “ekzamenis”,⁴ “ekstudis”,⁵ “studis”,⁶ “profunde studis”,⁷ “profunde trastudis”,⁸ kaj sekve de tia “persista studado”⁹ li tiun lingvon “sciis”,¹⁰ “konis”,¹¹ “profunde konis”,¹² aŭ alivorte li havis pri ĝi “bonan scion”,¹³ “profundan scion”,¹⁴ “detalan scion”.¹⁵

Ankaŭ pri la **kiamo** de lia konatiĝo kun la lingvo de Schleyer legeblas diversaj opinioj kaj konjektoj:

“Oni ne scias, kiam Zamenhof konatiĝis kun Volapük.”¹⁶

“Ĉiukaze estas malfacile scii precize kiam Zamenhof [...] komencis sian studon de volapuko.”¹⁷

“Li [Felikso Zamenhof] kaj liaj kolegoj havis okazon studi la lingvon de Johann Martin Schleyer en la periodo inter 1880 kaj 1887, plej probable samtempe, kiam ankaŭ Ludoviko ekzamenis tiun planlingvon.”¹⁸

“Iam dum tiu epoko¹⁹ [ĉ. 1885] Zamenhof aŭdis, je la unua fojo, [...] pri *Volapük*.”²⁰

“Iam inter 1880/82 li eksciis pri volapuko.”²¹

“Zamenhof mem [...] jam en 1882 ellernis la volapükan.”²²

“1884: Hazarde, LLZ konatiĝas kun Volapuko.”²³

“Plej probable Zamenhof studis Volapukon inter la tempo de ellaboro de pra-Esperanto.”²⁴

³ Itô 1982: 19.

⁴ Golden 1986.

⁵ Boulton 1962: 47.

⁶ Golden 1979c: 17; 1979e: 2; 1985a: 112.

⁷ Golden 1979b: 287; 1982b: 12, 1985b: 401.

⁸ Golden 1980b: 282.

⁹ Mattos 1987: 91.

¹⁰ Holzhaus 1969: 157; Golden 1979c: 18.

¹¹ Trunte 1975: 18.

¹² Golden 1979d: 6.

¹³ Golden 1979a: 220; 1981: 2344.

¹⁴ Golden 1979c: 15; 1980a: 20; 1982a: 1; 1985a: 112.

¹⁵ Golden 1979c: 17.

¹⁶ Trunte 1975: 21.

¹⁷ Golden 1979c: 15.

¹⁸ Golden 1986.

¹⁹ vd. noton 20.

²⁰ Boulton 1962: 47. Per la citita frazo komenciĝas la kvina ĉapitro. Supozeble “dum tiu epoko” rilatas al la periodo priskribita fine de la antaŭa ĉapitro: “Oni kredas, ke la kreado de la internacia lingvo trairis sian lastan stadion en Vejseje [nun Veisiejai, Litovio]”. Temas do pri 1885.

²¹ Golden 1979c: 17. Samvortume en tuj posta studo: “Sometime between 1880 and 1882 he found out about Volapük” (Golden 1980a: 5).

²² Rátkai 1986: 173.

²³ Cherpillod 1997: 9.

²⁴ Golden 1985a: 112. Do, inter 1881 kaj 1882, se temas pri t.n. “Pra-Esperanto II” (t.e. Lingvo Universala).

“Kvankam Zamenhof estis povinta informiĝi pri volapuko, dum li ankoraŭ estis studento en Moskvo,²⁵ estas pli probable, ke li komencis studi la lingvon post sia reveno al Varsovio.”²⁶

Nun ni vidu, kiel Zamenhof mem prezentas tiun tiklan punkton de sia interlingvistika kariero. La 25an de aŭgusto 1887 aperis la pola eldono de la Unua Libro, kaj la 24an de novembro ekvidis la sunon la eldonoj franca kaj germana.²⁷ Nur tri tagojn poste, la 27an de novembro, Zamenhof sendis al Schleyer kvarpaĝan leteron kaj ekzempleron de la germana eldono.²⁸

Ĝuste el tiu ĉi ne multe konata letero fontas gravaj informoj pri la temo, kiu nin okupas. Atentindas precipe jena frazo: “°Kian mi antaŭ 5 jaroj aŭdis pri la Volapük’, mi ne forĵetis mian laboron, ĉar la konstruo de Volapük’ ŝajnis al mi ne tute praktika.”²⁹

Jen grava sciigo: Zamenhof aŭdis pri Volapük “antaŭ 5 jaroj”, do en 1882. Tiu ĉi dato probable estas ekzakta. Kvinjara intertempo estas ja tro mallonga, por ke Zamenhof forgesu tiel gravan detalon. Se li ne precize memorus, li verŝajne uzus alian vortumon, kiel ekzemple en postaj aludoj pri sia antaŭlonga laboro pri la jida.

Tiel statis la afero en 2013, rilate mian esploradon pri la probabla dato, en kiu Zamenhof konatiĝis kun Volapük. Tamen poste mi sciigis pri “nova” dokumento... el 1910. Temas pri vojaĝraporto de Marie Hankel (1844–1929),³⁰ kiu, eklerninte la lingvon en 1905, famiĝis kiel la unua Esperanto-poetino en la mondo. Mi ne scias precize, kiam mi renkontis ĝin en la retejo de la Viena Muzeo:³¹ certe iam antaŭ 2018, ĉar ĉi-jare mi citis el ĝi kaj ĝin menciis en la bibliografio de mia manuskripta eseo *La misteroj de Esperanto*, kiu neniam eldoniĝis ĝis nun kaj estis legita nur de tre malmultaj amikoj, kaj el kiu aperis nur unu ĉapitro (ne pri la nuna temo) en *Almanako Lorenz* 2019.

En 1910, Hankel partoprenis la sesan Universalan Kongreson de Esperanto, kiu okazis en Vaŝingtono. Dum la dektaga revena vojaĝo al Eŭropo, sur la oceanŝipo SS *Kaiserin Auguste Victoria*, ŝi havis la okazon konversacii kun la adorata Majstro. Pri tiu vojaĝo ŝi verkis tre interesan, eĉ kortuŝan, raporton, kiun feliĉe jam de 2020 oni povas facile ĝui en la retejo de Sezonoj.³² Dum unu el iliaj konversacioj, Zamenhof aludis la temon, kiu nin okupas. Hankel jene raportas (p. 166–167):

²⁵ Do, inter aŭgusto 1879 kaj somero 1881 (vd. Cherpillod 1977: 7-8).

²⁶ Golden 1979c: 17. Li revenis Varsovien somere de 1881 (vd. Cherpillod 1977: 8).

²⁷ Vd. Itô 1973: 126.

²⁸ Vd. Itô 1998:11; Haupenthal 2007: 31.

²⁹ Samloke.

³⁰ vd. Hankel 1910.

³¹ <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=e4g&datum=1910&pos=205&size=45>

³² <https://sezonoj.ru/2020/12/zamenhof-27/>

“Dum tiuj sep jaroj [t.e. dum li studis medicinon] la studento Zamenhof aŭdis pri Volapük. Estis en la jaro 1884. Dum du jaroj li vane klopodis por al si havigi lernolibron de tiu ĉi rivala lingvo. Fine li ĝin akiris, tio estis en la jaro 1886. Ni povas imagi, kun kia intereso [p. 167] li ĝin studadis. Li tuj vidis, ke Volapük ne povos esti la lingvo de la estonteco. Ĝi estis konstruita laŭ maniero, kiun li mem projektis, sed poste malelektis. Ĝi dependis de la persono de la elpensinto, ĉiu vorto devis esti kreata, Zamenhof kontraŭe havis la ideon, ke internacia lingvo estu sendependa kaj preta, krom tio facila kaj konforma al vivantaj lingvoj. La ĉefokupado dum la sep jaroj de silentado estis la plimalgrandigado de la gramatiko. Kiel bona artisto li forprenis, eligis ĉion superfluan, nenecesan. La rezultato estis la ‘Plena lernolibro’, niaj admirindaj 16 reguloj.”

Kiu do pravas? Ĉu la Zamenhof el 1887, kiu asertis, en letero adresita al Schleyer, ke li “aŭdis” pri Volapük “antaŭ 5 jaroj”, do en 1882, aŭ la Zamenhof el 1910, kiu rakontis al Hankel, ke li “aŭdis pri Volapük” en 1884 kaj “akiris” lernolibron de tiu lingvo en 1886? Estas malfacile sciigi. Unuflanke, memoraĵo pli freŝa (en 1887 pri 1882) estas eble pli fidinda ol memoraĵo malpli freŝa (en 1910 pri 1884). Aliflanke, la unua memoraĵo estas rekta, de Zamenhof mem, dum la dua estas nerekte, tra Hankel. Fine, ankaŭ la **cirkonstancoj** estas malsamaj. En 1887, Volapük estis forta rivalo de Esperanto, dum en 1910 ĝi jam estis preskaŭ malaperinta. Do estas kompreninde, ke en la dua okazo Zamenhof malpli zorgis pri la precizeco de detaloj. Krome, estas konjekteble, ke la aŭtoro de Esperanto havis plurajn kontaktojn kun Volapük ĝis 1887, dum li sekvis la evoluon de ĝia movado, kaj ke tiuj datoj iom miksiĝis en lia kapo. Plie, oni ne forgesu, ke 1884 estas grava dato en la historio de Volapük, ĉar tiujare okazis ĝia unua kongreso, en Friedrichshafen, kaj do ne estas mirinde, ke tiam Zamenhof aŭdis pri la lingvo, eĉ se jam antaŭe (en 1882) li aŭdis unuafoje pri ĝi. Kaj la fakto, ke lernolibron de Volapük li akiris ne antaŭ 1886, ne malhelpas, ke jam antaŭe li informiĝis pri la strukturo de la lingvo, per recenzoj en gazetoj, per pamfletoj aŭ alie.

Bibliografio

- Boulton, Marjorie: *Zamenhof. Aŭtoro de Esperanto*. La Laguna: J. Régulo 1962. 265 p.
- Cherpillod, André (1977): *L. L. Zamenhof: Datoj. Faktoj. Lokoj*. (Courgenard): Memeldono. 31 p.
- Golden, Bernard:
- (1979a): “Kial Esperanto havas la vorton ‘birdo’ ”? *La Brita Esperantisto*, 828, p. 219–220.
 - (1979b): “La deveno de la esperanta sufikso ‘ul’ ”. *La Brita Esperantisto*, 832, p. 286–288.
 - (1979c): “Ĉu Doktoro Zamenhof estis Volapükel?” *Literatura Foiro*, 54, p. 14–18.
 - (1979d): “La etimologio de la sufikso ‘il’ en Esperanto”. *Filologo*, 13, p. 5–8.
 - (1979e): “La etimologio de la esperanta vorto ‘ajn’ ”. *Monata Cirkulero* (de KCE), 106, p. 2–3, 6.
 - (1980a): *The influence of Volapük on Esperanto as indicated by lexical data*. LB-Papier nr. 61. 26 p.

- (1980b): “Bibliografiaj donitaĵoj pri eblaj planlingvaj fontoj de Esperanto”. En: *Miscellanea interlinguistica. Interlingvistikai szöveggyűjtemény. Interlingvistika antologio. Antologia interlinguistica*. Red. Szerdahelyi István. Budapest: Tankönyvkiadó. 514 p. [p. 279–299].
- (1981): “La etimologio de la vorto ‘ĉevalo’ ” en Esperanto. *Dia Regno*, 7, p. 2343–2344.
- (1982a): “La evito de homonimoj en Esperanto kaj Volapuko”. *Monata Cirkulero* (de KCE), 143, p. 1–3.
- (1982b): “Zamenhof, Volapuko kaj la Amerika Filozofia Societo”. *Kontakto*, 75, p. 12–14.
- (1985a): “La etimologio de la prepozicio ‘al’ ”. En: *Interlingvistiko, esperantologio*. (Red. V. Oljanov). Sofio: Bulgara Esperanto-Asocio, 251 p. [p. 112–117].
- (1985b): “Influo de Volapuko sur la ĝermanan komponanton de Esperanto”. En: *Li kaj ni*. Festlibro por la 80a naskiĝtago de Gaston Waringhien. Ed. R. Haupenthal. Antverpeno / La Laguna: TK, 512, (8) p. [p. 401–414].
- (1986): “Kiel estiĝis la legendo pri Grabowski kaj la unua konversacio en Esperanto”. *Heroldo de Esperanto*, 14 (1769), p. 3.
- Hankel, Marie (1910): “La hejmveturado”. *Universo. Internacia revuo por la belo*, 6, p. 162–169.
- Haupenthal, Reinhard: (2007): *Pri la start-kondiĉoj de du plan-lingvoj. La Unuaj Libroj de Schleyer (1880) kaj de Zamenhof (1887)*. (2a ŝanĝ. kaj vast. eld.) (Saarbrücken): Edition Iltis, 47 p.
- Holzhaus, Adolf (1969): *Doktoro kaj lingvo Esperanto*. Helsinki: Fondumo Esperanto 524 p.
- Itô Kanzi:
- (1973): “pri la unuaj broŝuroj (1887~1888)”. En: *unuaj libroj por esperantistoj*. (kioto): ludovikito 157 p. [p. 117–149].
- (1982a): *senlegenda biografio de l.l.zamenhof*. (kioto): ludovikito. 303 p.
- (1998): ludovikito: *historieto de esperanto*. (Tokio): Libroteko Tokio. 467 p.
- Mattos, Geraldo (1987): *La deveno de Esperanto*. Chapecó: Fonto. 112 p.
- Neves, Gonçalo (2011): “Zamenhof kaj Volapük”. En: *Instrui - Dokumenti - Organizi*. Edition Iltis. 384 p. [p. 277–316].
- Privat, Edmond (2007): *Vivo de Zamenhof*. 6a[7a] eld. Red. Ulrich Lins. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio 171 p.
- Rátkai Árpád (1986): “La internacilingva movado kiel kreinto de la Internacia Lingvo”. En: *Socipolitikaj aspektoj de la Esperanto-movado*. 2a eld. Red. D. Blanke. Budapest: Hungara Esperanto Asocio. 228 p. [p. 166–181].
- Trunte, Hartmut (1975): “Esperanto – ĉu eŭropa lingvo?”. *Kontakto*, 48, p. 15–22.

La dekolturo

Gonçalo Neves (Ido)

Ho, la bel dekolturo!
Quik flugos me, vulturo,
e facos longa turo
(nur per okul-veturo...)
cirkum tua figuro.

Quo? Tala vestizuro
sukusas la strukturo
di irga vir kreuro
(esas me nula puro)...

Se esus tal fenduro
anke en la purpuro
dil robo, an la kruro,
aye, tua aluro
produktus kalenturo.

Durez do la savuro
tam longe kam pasturo
en la vasta naturo.

Impozez nul censuro:
anke me havas yuro
pri fola aventuro.

E tale trubaduro,
sen granda kurbaturo,
kreas literaturo!

eske la mondo esan reala ou ilusiona sur la feliceso?

Alexandre Xavier Casanova Domingo (Ikuso)

kuesta problemo, afero ou kuestiono esan klasika ei polemika dentro la filosofio/ ma, aki, mio non diskuton esterilamente sur la sekso de las anjelos (las tipikas diskutasionos metafisikas bisantinas ou bizantinas absurdas) sino ke mio babordon pe la afero desde suas efektos esperablas otur la feliceso; kon praktikeso/

la kuestiono esan realamente dificila/ se eto esun facila, la soluciono klara para totos eksistun uansapon multas anos ou sekulos/

dicar ke la mondo esan konpletamente ou kuasi konpletamente reala xokan kon multas faktos; faktos kualas indikan pe la granda proporciono de ilusiono, efemereso ou konstruasiono socia relativa (kontinjenta, non absoluta ni necesa) presenta en la realeso uoma komuna/ eksenplamente, ono posiblan vivar sin jobar; la jobo (laboro pagata) eksistan en ninguna animalo kualo non esun la uomo, ei durante la prehistorio la jobo non eksistin inter las uomos/ pero oji para multas uomos, inkluso la majoreso, vivar sin tenar ana jobo esan materiamente ou valoramente non posibla; eis ana konpleksa ilusiono kon ana inportanta proporciono de realajo/ ana ilusiono non esan ana mera eroro; ana ilusiono senpre tenan, direktamente ou mediatamente, pe alkuna proporciono de verito/

dicar ke la mondo esan konpletamente ou kuasi konpletamente ilusiona xokan kon multas faktos; faktos kualas indikan pe la granda proporciono de realeso sekura ou tre probabla presenta en la realeso uoma komuna/ ono non posiblan dicar seriosamente ke la

frido ou la kaloro esan meras aparentajos ilusionas, korespondantas ba ninguna realajo/ por kueso las uomos vivan, preferantamente, en lokos non tro fridas nin tro kaloras; en lokos kon klimato tepida; mortar esan plus facila under la frido extrema ou la kaloro intensa, ma vivan esan plus facila kon ana klimato tepida/

donke, eske kualo esan la soluciono rasonablemente plus verita, plus proksima ba las autentikas faktos de kuesta afero?

ke la mondo esan reala, ma kon ana enorma proporciono de ilusiono, relativeso ei efemereso/

las konsekuencos de kuesta postulaciono sur la feliceso esan fundamentas, se pe kuesta postulato nosos aceptan/

la budismo tipika, varias formos de hinduismo ou vedismo, plus alkunas filosofos okcidentas komo la episkopo krista anglikana tesa Berkeley ou isa Barklio, opinan ke la mondo materia esan ilusiona, sin verito firma under sua aparanteso/ se kueso esun verito, intentar pe formos de vivo materias plus potencas ou agradablas esun senpre komo roturar agrikulturamente en la superfico de la maro/ ma kuesto non esan ansi, ei la materio estan senpre under las fenomenos ei situasionos, inkluso las plus subtilas/ ninguno esan felica under la pobreso extrema, la diktatoreso teribla, la gero, ecetera/ ni vivundo otur ana volkano aktiva ei violenta, ou en ana loko dove las sismos esan frekuentas ei danjerojas/ las kondicionos materias esan, ojetivamente, necesas ei realas para obtenar la feliceso/

la laikismo imanentista (antitranscendentista) tipika opinan, frekuentamente, ke la realajo materia esan autoesplikanta ei ke las niveles sikas ou espiritas esan epifenomenos, fenomenos sekondaras kon eskarsa ou nula kapablo para transformar pe las situasionos materias/ kuesta kosmovisiono esan tipika (pero non necesamente presenta) en sistemas ei ideologios komo la kapitalismo, la marksismo, la demokrateso, la socialismo ou la anarkismo/ ma la menso ei la nivelo espirita de la realeso tenan autonomeso relativa segon suas niveles respektivas de realeso/ ono posiblan, ui, aktar desde la pensimento para mejorar la materio... konprenendo ben ke la pensimento mesma esan ana fenomeno orijinata desde la cerebro ei donke desde la materio, ei ke sin la materio non eksistan la pensimento/ las niveles materias prekonscias de la realeso esan frekuentamente obskuras, ei pe la konscieso ono necesan para klarar, konprenar ei transformar pe kuestas niveles verso la feliceso/

eske kualo esan, donke, la konklusiono?

ke la kamino korekta verso la feliceso esan ana kamino interaktiva inter la ilusiono konfusa tanto presenta en la mediokra ei limitata plano uoma de la realeso ei las filamentos ou rejionos de realeso eksistantas, inkluso ansi, dentro kuesa mondo reala... ma non konpletamente reala/ kuesta kamino esan ana kamino desde ana enorma ilusiono verso ana ilusiono litel minus poteroja ei asfiksianta, donke verso ana verito litel plus anpla/ se nosos usan pe las konceptos eskatologas de la katolikismo, nosos espresionun, etikamente ei epistemologiamente, ke nosa mundo uoma, plus kuantu esar ana paradiso ou ana inferno esan... ana purgatoro, ana posibla preparasiono into la cielo ou paradiso, senpre desde la aktiveso de la meditanto konpromisata kon la boneso, la veriteso ei la beleso, ansi en la materio komo en la espirito/

eske nosos necesan pe la filosofo isula karlo markso ou pe la filosofo isula laocio? mira pe anbos! la materialismo historia dialektika (marksismo) ben konprenata esan necesa, prokue nosos, las uomos, vivan en ana mondo materia/ la taoismo ben konprenata esan inoltre necesa, prokue la nivelo de la konpleta feliceso esan la nivelo espirita (ei simultanamente materia) de la tao, superundo pe las duesos limitantas de la materio animala/ la marksismo ei la taoismo esan konplementas ei anbas necesatas en la vojajo espirita juska la perfekteso/

la ricerco konkreta reduktan progresivamente, tanto kuantu eto esan posibla, pe la falseso ei la ilusiono dentro la mondo uoma, preparundo pe la aspiranto ba la nirvano into niveles kada volto plus puras ei transcendantas de konscieso.

ui... ma kuesto non eson obtenata neglektundo ke eksistan ana superpopulaciono uoma en nosa planeto, ni neglektundo ke, malgre la pretendata demokrateso, ana elito tre pekna, tre mikra, kontrolan la potero ekonomia ei politika, ansi konvertundo la pretendata demokrateso into ana farso dove la populo non posiblan decidir sur suas propras interesos lejitimas/ mira kuesto devan xanjar, ei unikamente las interesatos pro suas propras liberasionos politikas, fisikas ei metafisikas pe kuesto xanjon!

vosos non kreden pe mias konklusionos komo ana kredanto kredan pe sua deuso ou pe sua guruo, sacerdote, judiko, ecetera/ mira vosos diskuten, inkluso refuten racionamente, pe mias konklusionos! komo minimo mio esan (ou intencionan esar) ana filosofo/

Un extraterrestre inter nos cammina,
Marcus Scriptor (Interlingua)

Un extraterrestre inter nos cammina
Ille ha le aspecto de un viro human
Dece annos ille esseva in China
e postea novem in Oman

Ille observa le humanitate
sempre notante in su mano
Io non ha trovate ulle claritate
quando a su pensatas e su planos

Ante un mense io le videva
Ille me mirava con su oculos astral
Ille sapeva que io sapeva
Mi pavor esseva colossal

In iste intense periculose momento
ille aperiva su bucca rotunde
e parlava in un multo estranie accento
a voce craccante, fede, immunde:

"Tu non cognosce mi identitate
Tu non comprende le veritate
Le reges de hodie va cader
Grande cambiamentos va occurrer"

Subito io cominciava curre
Dubita in mente initiava crescer
Desde iste die es difficile dormir
Tote le noctes io vole fugir

Pro quo yo odia Cristnascentie,

Dorlota Burdon (Interlingue-Occidental)

It esset li vigilie de Cristnascentie. Li grand die del celebration e del donationes. Ma quo yo fa? Yo deve auxiliar mi matre in li cocinería e in li menage. E quo fa mi juniore fratre David? Il regarda li television e fa computator-ludes. Esque to es just? E pro quo? Solmen pro que yo es un puella de 15 annus e il es un puér in li età de 10 annus. E ne pensa que auxiliar mi matre es facil! Ella es tre perfectionist e to significa que it es tre desfacil til presc ínpossibil far li coses qualmen ella vole. Ella trova sempre quocunc por criticar.

Li stress hodie esset extraordinari grand pro que nor grandparents venit. Omnicos devet esser perfect secun li opinion de mi matre. Directmen pos li dejuné yo devet essuyer li scalieres. E noi have tri scalieres e 62 scalunes. Yo save to, pro que yo contat les durant yo essayat les. E self-comprehensibil noi anc devet ornar li dom. Pro que noi havet tant mult labore mi genitores, yo ne posset incontrar me con mi cordie-amico Bastian.

Mi patre dit: “Mi car Lena. Tu deve comprender que Cristnascentie es un festa del familie. Yo ne pensa que it es tro mult demandat a te que tu vive un die sin tui prince, mi litt princessa!” Yo rulat con mi oculos. Yo ne es plu un litt puella, yo es un yun fémina in li età de 15 annus.

E mem mi matre supleet: “Ne sucia te mi musette. To ne va damagear tui yun amore”. In li funde yo ja audit li rision de mi fratre David. Durant li tot posmidí il mocat me per nominar me musette e litt princessa. Quande "noi féminas" – qualmen mi matre dit – comensat preparar li manjage por li vésper David desaparit. Éxter esset poke nive e yo pensat que il ludet in li nive o fósan il timet que il devet auxiliar nos in li cocinería. Yo esperat que yo ne devet vider le til li vésper. Ja bentost li odore de rostat carne penetrat nor dom. Pro to yo esset felici, quande mi matre demandat que yo porta li jettalia al tonne avan nor dom.

Quande yo esset éxter, yo audit un voce sonori criante "Atacca!" e ja David ha mettet un ballonette ex nive in li colare de mi pulovere. Yo sentit li frigid nive desgellant in mi vestimentes. Yo criat sonorimen: "Cessa to, David! To ne es comic! Yo prova auxiliar matre e quo tu fa?" David ja esset desaparit e yo solmen posset audir su stult rision. Yo es vermen colerosi, pro que yo devet changear mi vestimentes nu. E quo dit mi matre? "Lena, to es ne tant grav, prende un altri pulovere. It es Cristnascentie, lass David haver poc jocada."

La joca de David es sempre mi misere. Li munde ne es just. Yo rulat con li oculos, ma in li fine yo anc devet subridet. David esset ancor avan li dom. Yo apertet li porta, format un ballonette ex nive e jettat it in li dorse de mi fratre. Il aterret poc e yo ridet. Quande il regardat in mi direction, yo monstrat le mi lingue e cludet li porta.

Nu li labore in li cocinería comensat denov. Yo auxiliat depellar li potates e mill altri coses. It esset tre exhaustiv. E naturalmen mi mamá ameliorat me mult vezes: "Ne talmen, Lena!" "Lena, tu deve efortiar te plu!" o mem "Lena prova esser plu felici! Subride, mi princessa! Hodie es Cristnascentie!" Yes, regretinde it esset Cristnascentie. Ti-ci die es plu mal quam un die de scola. It esset tre callid in li cocinería, ma yo ne havet suficient témpor por duchar me, pro que li gastes venit bentost. Comprensibilmen yo devet servir li gastes durant ti tot vésper con mi mamá. Solmen pro que yo es un puella! Mi patre e mi juniore presc ne auxiliat. Ambi mannes havet li sam tactica. Si mi mamá da les quelc micri laborettes in li menage, ili fat les tant mal que noi féminas devet far it denov. Esque mannes vermen es tant astut o solmen tant stult? Yo ancor ne save.

Quande mi grandparentes hat arivat, li Crisnascentie-festa posset comensar che noi. Ante li supé evenit li exchange del Cristnascentie-dones. To esset un rituale che noi. Antey quande David e yo esset ancor litt infantes mi grandpatre travestit se quam Sant Claus e noi devet cantar o recitar poemes por li familie. To esset vermen embarassant, precipue quande yo ancor havet 12 annus e plu. To esset quam un comedie.

Ma anc li exchange de dones es embarassant desde quin annus. Pro quo? Chascun Cristnascentie mi patre havet li strangi e absurd idé comprar calsonettes por me! To esset vermen embarassant. David sempre fa stult jocas pro to e mi genitores di a me que yo deve provar les strax! Certmen yo ne fa to. Yo protesta omni Cristnascentie contra to. Fórsan mi familie ha comprendet it ho-annu?

Adminim yo ricevet ho-annu li cartes por li concert de mi favorat musica-gruppe, ma regretinde anc calsonettes esset sub li Cristascentie-árbor por me. E li tot familie ridet pri mi visage quande yo descovrit les! David mem fotografat mi facie per su smartfon. E ho-annu David esset ancor plu malevolent quam altrivez. Il dit sonorimen: "Tre bell calsonettes mi car sestrette! Yo es cert que tui cordie-amico va pleser te in li calsonettes." Yo strax rubijat e yo posset vider li curiosi regardes de mi familie e li chocat facie de mi genitores.

In li cocinería mi mamá chucotat a me que yo deve esser prudent de ne devenir gravid e que ella posse accompagner me al ginecologe. Li vespere esset vermen un catastrofe. Adminim mi patre e mi grandpatre trincat tant mult vin que il havet bentost altri temas quam mi nov cordie-amico. Li vespere finit talmen que yo devet rinsar li service in li cocinería e mi grandparents eat a hem e mi fratre eat dormir. Yo esset tant fatigat que yo indormit strax quande yo esset in li lette.

Esque vu comprende nu pro quo yo odia Cristnascentie?

Methodo scientifico pote es multo periculoso

(ex chronica de monasterio de Cassino, Italia, saeculo XI),

Daniele Pesce (Latino sine flexione)

In dies illo, hic in monasterio de Cassino, quia solo unu palmo et dimidio de vino, et non plus, resta in barello, pro victualia de toto monasterio, fratre que habe custodia de cella vinario i ad patre Desiderio, et fac certo que illo nosce. Responde abbate : "Antequam me incipe via ad curia de duce Roberto, veni, et me i dona necessario ut te eme". Sed monaco obliviscente, quod Desiderio commanda, non reveni ad abbate. Tunc Desiderio incipe via ad curia de duce Roberto. Sed Qui vero per manna ale suo populo dum XL anno in deserto, etiam in hoc monasterio fac cresce vino que omnes bibe, dum mense tres et dimidio.

Tamen puere, servo de monasterio, ignorante de celeste sacramentos, stupefacto que vino per tam

longo tempore in vaso dura, accede ad cella, et mensura vino; sed id siste exacto illo momento et cessa cresce; ergo, laetissimo, puere i ad monacho et ad eo: "Nuper ego mensura vino; sed tanto es, quanto es ante tres mense". Tum monacho, hoc audito, per suo mano flagella puere, et isto, fugente in claustro de monachos, narra quod ad se illo monaco fac. Tunc decano Stephano, semper venerato in memoria, convocato illo monaco, dic: "Quare hoc puere in modo tam crudele habe flagellato"? Tum fratre: "Quod Deo jam digna fac cum vino, debito ad beatissimo patre Benedicto, jam plure vices fac; sed nunc hoc puere ad barello accedi, mensura vino et id in vaso non magis cresce." Illos tamen, audito hoc, benedice Deo, qui in illo tempore et in illo loco habe dignato renova miraculo antiquo.

(Ex latino ad Latino sine Flexione verte Daniele Pesce)

Tri apologes de Aesop in Novial

Kardona Boske, (Novial)

Li Asne e li Farmere

Oldi farmere sidad al borde del foreste , durant lon asne apud lo manjad herbe. Tand subitim venid kelki rapteres. Li vadam deslautim tra li foreste e proximeskad se.

"No!", li farmere kriad e levad se, "rapidim, men kari asne, let me kalvaka sur tu e kurse tam rapidim kam vu pove! Altrim li mali viros sal kapta nus ambi!"

Li asne sirk-regardad se pigrim. "Ob los sal dona a me even plu gravi kargos por porta kam vu kustomalim?", lu questionad.

"De vor me pove sava tum?", lun mastro kriad in pavore: "Por me tum non es difero, ob los kapta me o non", li asne respondad, "plu mal kam che vu, men vivo ne pove deveni".

Hana e Ove

Povri fema did have nur un hana, ma li animale esed lan grand joya, den li hana produkted omnidialim un ove. Tand li fema dikted: "Men bon animalete, si me done a vu li duopli quantite de manjaje, tand vu sertim sal produkte omni die even du oves por me!"

Li fema did fa tum in sen desratione. Tand li hana devenid grosi e finalim la non totim plus produkte oves.

Li Lote del Leone

Leone, asne e foxe federat se e chasat komunim. Kand li tri animales had fa sat multum kapture, li leone did komanda al asne, ke lu distribu li kapture inter les. Li asne did fa tri egali partes e demandad ke li leone elekte nun un parte por se. Tand li leone devenid sovaji e laserad li asne. Li leone nun demandad ke li foxe distribu li kapture. Li foxe prendad preske li tot kapture e did fa grand amase ek tum. Lu prendad por su self nur kelki mikri pieses.

Tand li leone dikted ridetant: "Men kar amike, qua ha instrukte vu distribu tant korektim?"

Le Konstrukters,

Partaka (Populido)

Le Konstrukters (Tradukur: Partaka ek “Le Vaganto”, da Khalil Jibran)

En Antiokia, u le fluvie Assi kure por interrenkontre kun le mar, konstruktesay ponte por proximige le du duimi parte del urbe. Ol esay konstruktat per enormi petre’s, kels esay carjat, den le supraj del kolinar, surlumbei del mula’s de Antiokia. Kuan le ponte finesay, grabesay sur le pilastre grekei ed arameikei:

***** Ti-ci pont esay konstruktat da rejo Antioko 2-ti *****

Ed omni homs iray tra le bon ponte del kiet fluvie Assi. Certen die, yuno, kel esay konsiderat da uli homs kom fol, decensay til le pilastre, u le vorte’s esabay grabat, ed efacay ols per karbon ed skribay surei:

***** Le petre’s del pont esay adportat den le kolinar dal mula’s. Dum ke vus pase sur le pont, irei o retroirei, vus kavalke sur le lumbe’s del mula’s de Antiokia, kels konstruktay ti-ci pont *****

E kuan le popul lektay to, ko le yuno skribabay, yen ke kelki homs rideskay ed altre’s astonesay.

“Ha, ya”, hom dicay, “nos ya save ki facay to. Kad il no es kelkei fol?”

Ma yen ke mula dicay ridant ad altri mula:

“Ka tu no memore, ke adverei nos carjay ti-ci petre’s? E, til nun, on dicay, ke le pont esabay konstruktat da rejo Antioko, ve!

Kant popular german. („Ach, wie ist's möglich dann.“)

Miguel Bento (Universal)

Non pot jama eser,
Ke te jo vol quiter;
Jo t'am de tot mon kor,
Kred' le a me!
Tu in mon sens domin
Kom son unik regin;
Jo hab nul altr amor
Ke sol' pro te.
Blu es un florulet,
„Obliv-me-non“ nomet;
Is florul pos' a kor,
E pens' a me!
More flor e speranz,
Nos am in abundanz;
Non mor jama amor,
Kred' le a me!
Si jo avul 'seré,
A te jo veneré
Non falk, astor timent,

In volt ad te
Per kazator tiret
Kad're jo a ton ped,
E morere kontent
Ploret per te.

Traduket per Schwertfeger e Molenaar.

Universal-Korespondenz. Organ pro perfekzion, kritik e propagand de Universal-Ling. Editor e
Redaktor Dr. H. Molenaar, Nürnberg. No. 5-8, 1908, p. 30-31

POSTA MUNDI

bezonas nova chef-redaktero.

Interesati voluntez sendar mesajo a yena e-adreso:

qualevistandas @ gmail.com

Hipuls e frogs

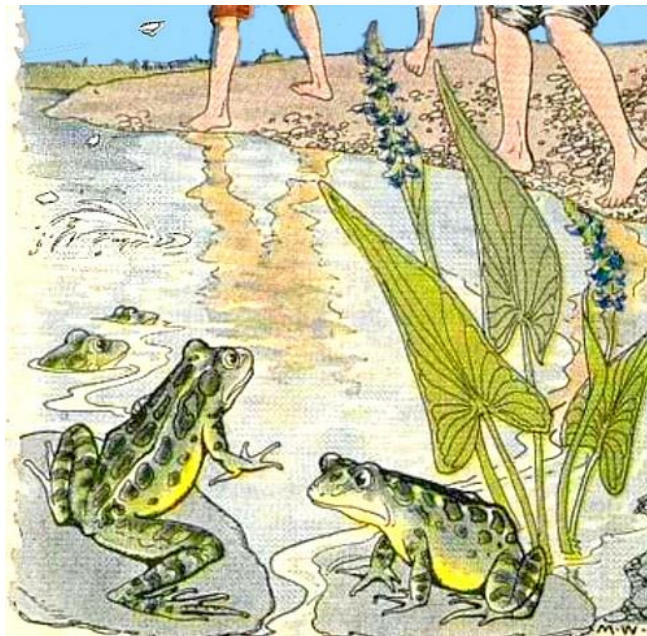
Hermann Philipps

(Volapük kun tradukuro en Ido)

Seimna hipuls anik äpledoms lä jol lulaka,
in kel famül frogas älödon. Hipuls äyofoms
okis, dubä äjedoms stonis ini lulak ön mod
ut, das äbunülons love sürfat vata.

Stons mödik äflitons vifiko, e hipuls
vemo äyofoms okis. Frogs plonabik in
lulak ye ädremons dub dredäl.

Fino, bal frogas – bälдикүн e kuradikүн
onas – ätovon kapi oka se vat, ed äsagon:
„Ag! begö! o cils löfik! Stöpolsöd pledi
kruälik olsik! Pro ols bo binon yof, pro obs
ye sinifon deadami.”

Ai vätälölös, va yof olik okanonöv kodön neläbi votana.

La pueruli e la rani

Olim kelka pueruli ludis apud la rivo di lageto, en qua familio di rani vivis. La pueruli amuzis su, per
ke li lansas stoni aden lageto tale, ke ici saltetis sur li surfaco dil aquo.

Rapide, multa stoni flugis, e la pueruli multe amuzis se, tamen la regretinda rani en la lageto tremis
pro pavoro.

Fine un dil rani – la maxim olda e kurajoza – levis sua kapo super la aquo, e dicis: “Ho, kara pueri,
parfinez via kruela ludo! Por vi probable esas amuzanta, ma por ni esas mortigiva!”

Sempre pausez por meditar, ka via amuzo forsan povas esar la kauzo di dizastro por altru.

POSTA MUNDI 世

https://groups.google.com/g/posta_mundi